

Przezierniki (Lepidoptera: Sesiidae) Rogalińskiego Parku Krajobrazowego

Clearwing moths (Lepidoptera: Sesiidae) of Rogalin Landscape Park

Marek BĄKOWSKI

Zakład Zoologii Systematycznej UAM, Umultowska 89, 61-614 Poznań;
e-mail: bakowski@amu.edu.pl

ABSTRACT: New data on the occurrence of 15 species of Sesiidae from Rogalin Landscape Park are presented.

KEY WORDS: Lepidoptera, Sesiidae, clearwing moths, faunistic, W Poland.

Rogaliński Park Krajobrazowy został utworzony w 1997 roku. Prawie cały obszar Parku jest również objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 pod nazwą Rogalińska Dolina Warty. Celem ochrony Parku są liczne starorzecza oraz jedno z największych w Europie skupisk wielowiekowych dębów, głównie *Quercus robur* L., rosnących w dolinie Warty (KOŁODZIEJ i in. 2006).

Większość danych entomologicznych z Rogalina, dotyczy chrząszczy związanych z pomnikowymi dębami (SIENKIEWICZ, KONWERSKI 2004; PRZEWOŹNY 2007; MOKRZYCKI i in. 2008). Jedną z niewielu prac dotyczącą motyli tego terenu to publikacja podająca wykaz motyli dziennych (BĄKOWSKI 1992a). Z przezierników (Sesiidae) zostały z tego obszaru podane wyniki odłowu w pułapki feromonowi dwóch gatunków *Synanthedon conopiformis* (ESP.) i *Paranthrene insolita* LE CERF, których rozwój odbywa się na dębach (BĄKOWSKI 1998; BĄKOWSKI i in. 2009). Badania Sesiidae prowadzono od roku 1997 w kompleksie leśnym i starorzeczy między Rogalinem i Rogalin-kiem (UTM: XT38). Poszukiwania motyli były prowadzone głównie przy po-

mocy syntetycznych feromonów płciowych, wyprodukowanych w Plant Research International, Wageningen, Holandia (PRI), w Lund University Szwecja – otrzymanych od dr N. RYRHOLMA (NR) oraz w University of Agricultural Science, Alnarp, Szwecja (UAS) – otrzymanych od dr M. LARSSONA. Atraktanty były początkowo umieszczane w trapezowych pułapkach lepnych, później w przyżyciowych typu unitrap. Pułapki były zazwyczaj zawieszane na wysokości 2 metrów, na gałęziach drzew i krzewów w miejscach nasłonecznionych. Z reguły były wystawiane na kilka dni, w czasie optymalnych warunków pogodowych – temperatura powietrza powyżej 25°C i słonecznie (BAKOWSKI 2002). Obecność *Pennisetia hylaeiformis* (LASP.) potwierdzono tylko na podstawie żerowisk. Tam gdzie to nie zostało wyszczególnione, dane o roziedleniu Sesiidae w Polsce przyjęto za BAKOWSKIM (2000).

Składam serdeczne podziękowania dr N. RYRHOLMOWI i dr M. LARSSONOWI za udostępnienie do badań wybranych syntetycznych feromonów płciowych Sesiidae.

Pennisetia hylaeiformis (LASPEYRES, 1801)

- VIII 2008, ślady żerowisk na malinach *Rubus idaeus* L.
Gatunek szeroko roziedlony w Polsce.

Sesia apiformis (CLERCK, 1759)

- 24 VI – 1 VII 2008 – 3♂♂ w pułapce unitrap z feromonem 6 i 9 (UAS).
Gatunek często stwierdzany w całej Polsce.

Paranthrene tabaniformis (ROTTEMBURG, 1775)

- 27 VI – 4 VII 1998 – 2♂♂ odłowione do pułapki trapezowej; 2–4 VII 2008 – 1♂ odłowiony do pułapki unitrap; 27 VI 1998 – 2♂♂, pułapka unitrap. Wszystkie samce odłowiono do feromonu opracowanego dla *P. tabaniformis* (PRI).
Gatunek szeroko roziedlony w Polsce.

Paranthrene insolita LE CERF, 1914

- 24 VI – 1 VII 2004 – 3♂♂ odłowione do pułapki trapezowej z feromonem *insolita* 3 (NR) (BAKOWSKI i in. 2009); 25 V – 15 VI 2009 – 1♂, do pułapki unitrap z feromonem opracowanym dla *S. flaviventris* – flav (PRI) i 3♂♂ w pułapce unitrap z feromonem flav 7 (NR).

Gatunek podawany z Polesia, Wielkopolski, Pomorza, Puszczy Kozienskiej i Śląska (BĄKOWSKI i in. 2009).

Synanthedon scoliaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

- 20–27 V 2007 – 15 ♂♂ odłowionych do pułapki unitrap z feromonem 4 (UAS); 25 V – 15 VI 2009 – 14 ♂♂ odłowionych do pułapki unitrap z feromonem opracowanym dla *S. scoliaeformis* (PRI); 30 VI – 20 VII 2009 – 17 ♂♂ odłowionych do pułapki unitrap z feromonem 4 (UAS).

Gatunek w najbliższym sąsiedztwie Rogalina podawany z Osowej Góry i Puszczykówka, ale tylko na podstawie starych śladów żerowania gąsienic (BĄKOWSKI 1992b).

Synanthedon spheciformis (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 25 V – 15 VI 2009 – 2 ♂♂ odłowione do pułapki unitrap z feromonem opracowanym dla *S. tipuliformis* (PRI).

Gatunek szeroko rozsiadlony w Polsce.

Synanthedon formicaeformis (ESPER, 1783)

- 25 V – 15 VI 2009 – 5 ♂♂ odłowionych do pułapki unitrap z feromonem opracowanym dla *S. formicaeformis* (PRI).

Gatunek szeroko rozsiadlony w Polsce.

Synanthedon flaviventris (STAUDINGER, 1883)

- 5–20 VII 2009 – 4 ♂♂ odłowione do pułapek unitrap, 1 ex. z feromonem flav. M (NR), 3 exx. z feromonem flav. H (NR).

Gatunek podawany z Polski z rozproszonych stanowisk na Pomorzu Zachodnim, Śląsku, w Bieszczadach, Wielkopolsce i na Polesiu Lubelskim. Z Wielkopolski podawany z Poznania (Junikowo) i poligonu koło Biedruska (BĄKOWSKI 1998b). W Polsce Centralnej stwierdzony na Pomorzu (KOSTROWICKI 1953) i w Puszczy Kozienskiej (BĄKOWSKI i in. 2003).

Synanthedon vespiformis (LINNAEUS, 1761)

- 27 VI – 4 VII 1998 – 6 ♂♂ odłowionych do pułapki trapezowej z feromonem opracowanym dla *S. vespiformis* (PRI); 27 V – 30 V 2008 – 1 ♂ odłowiony do pułapki unitrap z feromonem 1 (UAS); 2–4 VII 2008 – 22 ♂♂ w pułapce unitrap z feromonem opracowanym dla *S. vespiformis* (PRI); 5–20 VII 2009 – 13 ♂♂ w pułapce unitrap z feromonem musc.43 (NR).

Gatunek szeroko rozsiadlony w Polsce.

Synanthedon myopaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

- 27 VI – 4 VII 1998 – 9♂♂ odłowionych do pułapki trapezowej z feromonem opracowanym dla *S. myopaeformis* (PRI); 27 V – 30 V 2008 – 9♂♂ w pułapce unitrap z feromonem 3 (UAS); 25 V – 15 VI 2009 – 4♂♂ w pułapkach unitrap (1 ex. z flav (PRI), 3 exx. z feromonem 3 (UAS)); 5–20 VII 2009 – 13♂♂ w pułapkach unitrap, 4 exx. z feromonem flav. (PRI), 9 z feromonem 3 (UAS).

Gatunek pospolicie spotykany w Polsce.

Synanthedon conopiformis (ESPER, 1782)

- 28 VI – 2 VII 1998 – 25♂♂ w pułapce trapezowej z feromonem opracowanym dla *P. tabaniformis* (PRI), 24 exx. z feromonem opracowanym dla *P. tabaniformis* (PRI), 1 ex. z feromonem opracowanym dla *S. myopaeformis* (PRI) (BAKOWSKI 1998b); 13–20 V 2007 – 1♂ w pułapce unitrap z feromonem 8 (UAS); 20–27 V 2007 – 30♂♂ w pułapce unitrap z feromonem 8 (UAS); 25 V – 15 VI 2009 – 15♂♂ w pułapce unitrap z feromonem 8 (UAS); 5–20 VII 2009 – 1♂, w pułapce unitrap z feromonem 8 (UAS).

Gatunek lokalny, ale szeroko rozsiedlony w Polsce (BAKOWSKI 1998b).

Synanthedon tipuliformis (CLERCK, 1759)

- 25 V – 15 VI 2009 – 1♂ w pułapce unitrap z feromonem opracowanym dla *S. tipuliformis* (PRI).

Gatunek występuje na terenie całego kraju.

Bembecia ichneumoniformis (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 5–20 VII 2009 – 1♂ w pułapce unitrap z feromonem opracowanym dla *B. ichneumoniformis* (PRI).

Gatunek szeroko rozsiedlony w Polsce.

Pyropteron muscaeformis (ESPER, 1783)

- 26 VIII 1984 – 1 ex., 10 VIII 1984 – 1 ex., leg. A. KOCHANOWSKI (BAKOWSKI 2001); VI 1998 – żerowiska na *Armeria elongata* (HOFFM.).

Gatunek znany z niewielu stanowisk w Polsce (BAKOWSKI 2001).

Chamaesphecia empiformis (ESPER, 1783)

- 13–20 V 2007 – 1♂ w pułapce unitrap z feromonem 6 (UAS).

Gatunek szeroko rozsiedlony w Polsce.

W trakcie badań stwierdzono 15 gatunków przezierników. Jest duże prawdopodobieństwo stwierdzenia na tym obszarze 4 kolejnych gatunków z tej rodziny: *Sesia melanocephala* DALMAN, 1816, *Synanthedon culiciformis* (LINNAEUS, 1758), *Pyropteron triannuliformis* (FREYER, 1845) i *Chamaesphexia leucopsiformis* (ESPER, 1800). Wszystkie wymienione gatunki są podawane z Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz okolic Poznania (BĄKOWSKI 1992b). Należy podkreślić, że badania Sesiidae Rogalińskiego Parku Krajobrazowego prowadzono na niewielkim obszarze, głównie między Rogalinkiem i Rogalinem. Badania te, opierające się na odłowieniu samców do pułapek feromonowych, potwierdziły skuteczność tej metody w badaniach faunistycznych nad Sesiidae. Szczególnie skuteczne okazały się pułapki, w przypadku gatunków dotychczas określanych jako rzadkie lub bardzo rzadkie, ze względu chociażby na trudności w znalezieniu ich stadiów preimaginalnych. Do tej grupy gatunków można zaliczyć: *P. insolita*, *S. scoliaeformis*, *S. flaviventris* i *S. conopiformis*.

SUMMARY

The paper contains the results of faunistic research on clearwing moths (Sesiidae) carried out in Rogalin Landscape Park (Western Poland) from 1997 to 2010. During the study fifteen species of Sesiidae were recorded. The occurrence of four other in the area is very probable. The Sesiidae were caught in the sticky delta- and uni-traps baited with different synthetic sex pheromones. These studies confirm that attracting of males by sex pheromones is very useful for faunistic research and enables to collect species of low population density which cannot be detected easily with other methods.

PIŚMIENNICTWO

- BĄKOWSKI M. 1992a: Motyle dzienne (Lepidoptera, Rhopalocera) łągów rogalińskich. *Morena, Prace Wielkopolskiego Parku Narodowego*, **1**: 30-32.
- BĄKOWSKI M. 1992b: Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) miasta Poznania i okolic. *Wiad. entomol.*, **11** (3): 169-173.
- BĄKOWSKI M. 1998a: Zastosowanie pułapek feromonowych w badaniach rozmieszczenia *Synanthedon conopiformis* (ESPER, 1782) (Lepidoptera, Sesiidae) w Polsce. *Przegl. przyr.*, **9** (3): 8-11.
- BĄKOWSKI M. 1998b: Uwagi o biologii i rozmieszczeniu *Synanthedon flaviventris* (STAUDINGER, 1883) (Lepidoptera, Sesiidae) w Polsce. *Przegl. przyr.*, **9** (3): 11-14.
- BĄKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M. 1998: Nowe stanowiska *Synanthedon flaviventris* (STAUDINGER, 1883) (Lepidoptera: Sesiidae) w Polsce. *Wiad. entomol.*, **17** (2): 125.

- BAKOWSKI M. 2000: Sesiidae. [W:] BUSZKO J. NOWACKI J. (red.): The Lepidoptera of Poland. A Distributional Checklist. Polish Entomological Monographs, **1**: 52-53.
- BAKOWSKI M. 2001: Distribution of *Synansphecchia triannuliformis* (FREYER, 1845) and *S. muscaeformis* (ESPER, 1783) (Lepidoptera: Sesiidae) in Poland. Acta ent. Siles., **7-8** (1999–2000): 5-9.
- BAKOWSKI M. 2002: Zastosowanie atraktantów płciowych w badaniach faunistycznych przezierników (Lepidoptera: Sesiidae). Wiad. entomol., **20** (3-4): 165-170.
- BAKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M., MIŁKOWSKI M. 2003: Przezierniki (Lepidoptera: Sesiidae) Puszczy Kozienickiej. Wiad. entomol., **21** (4): 229-240.
- BAKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M., RYRHOLM N. 2009: *Paranthrene insolita* LE CERF, 1914 (Lepidoptera: Sesiidae) – a new clearwing moth species to the fauna of Poland. Polish Journal of Entomology, **78**: 115-120.
- KOŁODZIEJ Z., BŁAŻKIEWICZ A., KACZMARSKI J. 2006: Problemy ochrony zabytków przyrody i krajobrazu w Rogalinie nad Wartą. Chrońmy Przyr. Ojcz., **62** (4): 41-46.
- KOSTROWICKI S. 1953: Studia nad fauną motyli wzgórz kserotermicznych nad dolną Nidą. Fragm. faun. Mus. zool. pol., **6**: 263-447.
- MOKRZYCKI T., BYK A., BOROWSKI J. 2008: Rzadkie i reliktowe saproksyliczne chrząszcze (Coleoptera) starych dębów Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. Parki nar. Rez. Przyr., **27** (4) : 43-56.
- PRZEWOŻNY M. 2007: Nowe dla Niziny Wielkopolski-Kujawskiej i rzadkie gatunki bogatków (Coleoptera: Buprestidae). Wiad. entomol., **26** (1): 59-60.
- SIENKIEWICZ P., KONWERSKI S. 2004: Znaczenie rezerwatu „Krajkowo” koło Poznania dla ochrony chrząszczy (Coleoptera) środowisk dolin rzecznych. Wiad. entomol., **23**, Supl. 2: 189-191.